

record i l'enyorança / de la que fou ma esperança, / l'*ataüt* del que fou breç, / a ser breç ni a sè esperança / ja no tornaran mai més... / mai més! [*never more!*], *Mai més*, v. 15 (*Perpetüines*, 85.9).

El mot àrab va passar també al port. *ataïde* [1257] i cast. ATAUD [princ. S. XIII], dels quals ja dono prou documentació en el DCEC/DECH (veg. encara MzPi., *RABM*, 1902, lín. 443; Cuervo, *Obr. In-édita*, 283; *ataüt*, *Libro de Enxemplos*, Rivad. II, 466); denota menys arcaisme el fet que en aquestes llengües el que es troba quasi sempre és l'acc. mortuòria; fins i tot potser en el *Libro de Alexandre*: «Adat --- / respenna las tempestas que vienen ennas nuves: / faz quedar <a>los rýos que semejan *taides*» (1321c).

D'altra banda també ha passat al sicilià *tabbutu*; al basc, on hi ha *gababute* en el labortà i *katabut(a)* a l'alt-navarrès, 'caixa de morts', Aezkoa i Roncal: amb préstesi d'una oclusiva inicial que s'explica per fets de fonètica basca (Mitxelena, *Fon. Hi. Vca.*, 252), més aviat que per influència de l'oc. ant. *catafau* 'cadafal', que hi pogué ajudar (com volia Schuchart, *Museum* x, 400). En fi també *taüt* o *taic* «bière cercueil» ja medieval i avui encara prov.: «au fiéu dóu Rose, librament / se bandissi li mort / --- / quand l'*atabut* ansin venié ---» (trad. *le cercueil*, *Nerto* v, 404); i bastant en parlars ariegesos i gascons: *tabüt* a Savardun, *taüt* al Mas d'Azil, *traüt* a Couflens, i *taüük* o *taüt* com a resposta de «cercueil», *ALGc* I, 212 (si bé ens guardarem d'assegurar si, sota la tapa d'aquest *cercueil*, jeu o no jeu un cadàver semàntic més antic).

Com a filòlegs catalans ens interessaria molt de saber quin és el significat més antic i originari de l'àr. *tabüt*. Que el significat 'arca, caixa' és el conegut antigament està comprovat per totes bandes, fins a donar la impressió que l'aplicació mortuòria fos per una mera extensió secundària del sentit, tal com en cat. central: on 'taüt', mot solament usat literàriament, ha quedat antiquat per *bagül* o simplement *caixa* (*de morts*), que l'han reemplaçat en el significat funeral. En efecte ja apareix a l'Alcorà, traduït per l'angl. *ark* (Penrice, 21); el fet que Dieterici, tot mantenint les definicions 'caixa, arca' i 'arca de l'aliança' («Kiste, Arche, Bundeslade»), posa també 'taüt' («Sarg», 21a), suggereix que potser també apareguí en aquest sentit en *Dabba wa Insân* (conte de les 1001 Nits en àrab iraquí del S. x).

Però no sembla que sigui així, tenint en compte que els lexicògrafs clàssics, unànimement, no li reconeixen altre sentit que el de «chest or box» (des dels primers, S. x etc.), de manera que Lane adverteix que, d'altra banda, avui significa «a coffin» o «an oblong case that is placed over a grave» (321a); i en efecte el mateix Dozy (*Suppl.* I, 138a) solament documenta una acc. mortuòria en l'obra del mateix Lane («Manners and Customs of the Modern Egyptians» I, 359) i amb el sentit precís de «petit monument oblong et en bois qu'on élève sur la vouëte d'un tombeau»; les altres definicions que reporta de Lane i de *PALc.* són totes de vius: 'certa màquina hidràulica', «gavia de la

nave, popa de navío»; i, si bé acostant-nos ja a idees d'eternitat, amb «sagrario secreto del templo», i el *PALc.* i el valencià Abendjohair (c. 1200) «reliquario», tot això encara són caixes o capsos manejades per gent viva.

Tanmateix potser l'altra acc. fou també antiga (molt antiga potser?) almenys consta en l'àrab hispànic dels Ss. XI i XIII: el diminutiu normal de *tábüt*, que és *tuqáibat*, ja fou recollit pel glossari de Leyden, font de l'àrab lusità del S. XI, amb la definició «locellum, feretrum»; si bé el nostre *RMa.* en el cos original del *Vocab.*, no dóna a *tábüt* altra definició que «arca» i, en cat., «caxa» (pp. 43, 250.6), en una de les gloses que hi posaven els seus usuaris, mestres cat. de llengua aràbiga, fi S. XIII, ja expliquen «mortuorum, vel *tavut*» (p. 250.2f.); que pot valer com un dels testimonis més antics que tenim del mot català; i en el mateix *PALc.* també el trobem traduït «tumba, sepultura» (p. 417). El que dificulta acabar d'clarir el significat originari és el fet que en àrab el mot no pertany clarament a cap arrel: no hi ha una arrel *tbt* (fins hauríem de dir que no hi ha de ser, car les arrels aràbigues són sempre de tres lletres diferents, o bé la igualtat només hi és entre la 2.ª i la 3.ª); els arabistes discrepen també sobre la forma de la hipotètica arrel originària del mot (uns *twb*, altres, altres combinacions; i ja hi disputaven els orientals).²

Que és, però, un mot originàriament semític, és segur; un testimoni antic reporta una divergència dialectal remuntant fins als temps mahomètics (la tribu Quraiší ho deia amb *-t*, però els Ansarís, sense); i reapareix en les llengües semítiques occidentals: caldeu *tebutā*, hebreu *tebah* (veg. Lane). Sembla, doncs, que es tracti d'un vell abstracte dels que són corrents en aquestes llengües, amb sufix semblant a *-ot* tan viu en hebreu, encara que si ho entenc bé els lexicògrafs àrabs tenen punt a negar-ho. Tot plegat pot ser el resultat de la supervivència d'un tipus isolat, del qual en àrab no ha quedat més que alguna rara relíquia. O hem de pensar en un camitisme egipciològic?... Osiris, Hor, manes piramidals...

Almenys part dels estudiosos ho relliguen a arrels que suposen la idea de pena o pèrdua, i ho recollim perquè això justificaria la idea que el sentit fúnebre era tan antic com l'altre: antics lexicògrafs orientals l'atribueixen a l'arrel *twb* 'es va penedir'; el comparatista Hermann Möller a una arrel vàriament reduplicada *tabb* o *tabtab* amb el sentit «he suffered loss or diminution» (*Semitisch u. Indogermanisch*; ed. 1907, 364; *Vergl. Idg.-Semitisches Wb.*, ed. 1970, pp. 53, 245): cert que ell es funda en la teoria d'una germanor, en temps remots, entre indoeuropeu i semític; i que en aquest cas (com de fet s'ha comprovat en d'altres) hi ha curioses i colpidores semblances amb el vocabulari del sànscrit i de l'indoeur. comú. I cert, encara més, que fa por de refiar-se d'aquesta coratjosa teoria.

En conclusió el significat més ferm, de molt, en àrab és el de caixa, arca, i el mortuori és més insegur que hi existís des d'antic; en tot cas tenim el fet cert